

Κατασκηνώσεις Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

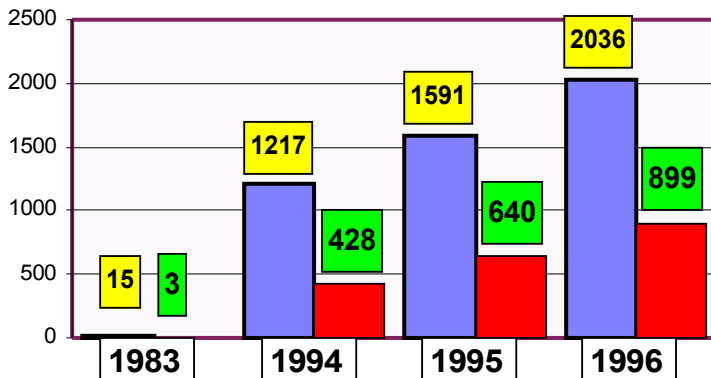
Βασίλης Σακκάς

Οι κατασκηνώσεις για τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην Ελλάδα ξεκίνησαν το 1983.

Για την ιστορία το 1983 ελάχιστα παιδιά (λιγότερα από 15) με 3 συνοδούς ξεκίνησαν το θεσμό πια σήμερα των κατασκηνώσεων Α.Μ.Ε.Α.

Το καλοκαίρι που μας πέρασε 2.000 παιδιά με 900 περίπου συνοδούς φιλοξενήθηκαν στις διάφορες κατασκηνώσεις.

Η Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.Μ.Ε.Α. που έχει αναλάβει την οργάνωση των κατασκηνώσεων ΑμΕΑ επιδιώκει σε συνεργασία με το Κ.Κ.Ο.Ν. που και σ' αυτές τις κατασκηνώσεις είναι υπεύθυνο κάθε παιδί, κάθε άτομο με «ειδικές ανάγκες», να έχει μια θέση στην κατασκήνωση, οι υπάρχουσες κατασκηνώσεις να γίνουν καλύτερες και να δημιουργηθούν και νέες κατασκηνώσεις φτιαγμένες απ' την αρχή για άτομα με «ειδικές ανάγκες».

ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ (ΑΜΕΑ)

Άτομα με ειδικές ανάγκες σύμφωνα με το νόμο 1566/85 θεωρούνται τα πρόσωπα τα οποία από οργανικά, ψυχικά ή κοινωνικά αίτια παρουσιάζουν καθυστερήσεις, αναπηρίες ή διαταραχές στη γενικότερη ψυχοσωματική κατάσταση ή στις επιμέρους λειτουργίες τους και σε βαθμό που δυσκολεύεται ή παρεμποδίζεται σοβαρά η παρακολούθηση της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, η δυνατότητα ένταξής τους στην παραγωγική διαδικασία και η αλληλοαποδοχή τους με το κοινωνικό σύνολο.

Στα άτομα με ειδικές ανάγκες περιλαμβάνονται ιδίως:

Οι τυφλοί και όσοι έχουν σοβαρές διαταραχές στην όραση

οι κωφοί και οι βαρήκοοι

όσοι έχουν κινητικές διαταραχές

όσοι έχουν διανοητική καθυστέρηση

όσοι εμφανίζουν επιμέρους δυσκολίες στη μάθηση (δυσλεξία, διαταραχή λόγου και άλλα) ή είναι γενικά δυσπροσάρμοστοι

όσοι πάσχουν από ψυχικές νόσους και συναισθηματικές αναστολές

οι επιληπτικοί, οι χανσενικοί

όσοι πάσχουν από ασθένειες που απαιτούν μακρόχρονη θεραπεία και παραμονή σε νοσηλευτικά ιδρύματα, κλινικές ή πρεβαντόρια και

κάθε άτομο που δεν ανήκει σε μια από τις παραπάνω περιπτώσεις και που παρουσιάζει διαταραχή της προσωπικότητας από οποιαδήποτε αιτία.

Όλα τα Α.Μ.Ε.Α. μπορούν να χαρούν την κατασκήνωση εφόσον υπάρχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις σε υλικοτεχνική υποδομή και προσωπικό.

Σκοπός της κατασκήνωσης για τα ΑμΕΑ.

Γενικός σκοπός είναι να δώσει την ευκαιρία στα άτομα με ειδικές ανάγκες να ξεκουραστούν και να γευτούν απλές χαρές της κατασκηνωτικής ζωής. Αυτό γίνεται με οργανωμένη προσφορά μέσων και με ολόπλευρη και αποτελεσματική υποστήριξη. Ταυτόχρονα πετυχαίνουμε και την ανάπτυξη και αξιοποίηση των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες καθώς και την ένταξή τους στην κοινωνική διαδικασία με ταυτόχρονη αποδοχή από το κοινωνικό σύνολο.

Η κατασκήνωση δεν είναι:

- νοσοκομείο
- σχολείο
- εργαστήριο
- στρατώνας
- ξενοδοχείο
- οικογενειακές διακοπές

Έχει εντελώς ξεχωριστή οντότητα, με στοιχεία όλων των προηγούμενων αλλά εντελώς διαφορετικό σύνολο και διαφορετικό ρόλο και αποστολή.

Στοχεύουμε σε:

- Ελευθερία δράσης, χωρίς να γίνεται ασυδοσία ή αναρχία.
- Λιγότερη παρέμβαση, χωρίς να σημαίνει εγκατάλειψη και αδιαφορία.
- Προστασία και ασφάλεια, χωρίς να είναι υπερπροστασία και ασφυκτικός περιορισμός.
- Διακριτική οργάνωση, χωρίς να λείπει αλλά ούτε να γίνεται στρατιωτική.
- Ευελιξία προγραμμάτων κι όχι έλλειψη προγραμματισμού.

Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι ευκαιρίες να εκδηλωθούν οι δημιουργικές ικανότητες των Α.Μ.Ε.Α.- κατασκηνωτών καθώς και η πραγματοποίηση των στόχων που θα αναφέρουμε παρακάτω.

(Απόσπασμα από το φυλλάδιο: «Οργάνωση και λειτουργία των κατασκηνώσεων...» της Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.Μ.Ε.Α.)

«... Αυτός ο θεσμός (των κατασκηνώσεων) αποδείχθηκε ιδιαίτερα ευεργετικός, διότι προσφέρει στο παιδί με ειδικές ανάγκες εμπειρίες που βοηθούν στη σωματική, πνευματική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξή του, στο να ευρύνει τον κύκλο των παραστάσεών του κ.λ.π. στοιχεία απαραίτητα για τη φυσιολογική του ανάπτυξη και ένταξή του στον κοινωνικό ιστό. Επιπλέον, αναπτύσσεται ο θεσμός της φιλίας, το πνεύμα της ομαδικής δράσης και συνεργασίας, η αυτοεξυπηρέτηση, η πειθαρχία, η αυτοδιαχείριση κ.λ.π. ...»

1. Άμεση επιδίωξη των κατασκηνώσεων ΑμΕΑ για το άτομο
2. Έμμεση για το περιβάλλον (οικογενειακό και ευρύτερο)

Το άτομο με ειδικές ανάγκες επιδιώκουμε να πετύχει τους παρακάτω στόχους:

- Σωματική και ψυχική ευεξία, ισορροπία και ικανοποίηση.
- Ξεκούραση και μείωση των εντάσεων από τον υπόλοιπο χρόνο και δραστηριότητες.
- Ατομική ικανοποίηση
- Ανάπτυξη διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων κάθε παιδιού.
- Ανεξαρτητοποίηση ή αυτονομία
- Κοινωνικοποίηση και κοινωνική προσαρμογή
- Αυτοεξυπηρέτηση

- Αυτενέργεια και ατομική δραστηριότητα
- Αγωγή των αισθήσεων
- Συναισθηματική αγωγή
- Ενθάρρυνση της εργατικότητας

Οικογενειακό και ευρύτερο περιβάλλον του κατασκηνωτή (Α.Μ.Ε.Α.)

Στην κατασκήνωση τα παιδιά ζουν μακριά απ' την οικογένεια και όπως είπαμε κερδίζουν πάρα πολλά.. Ταυτόχρονα οι γονείς και το περιβάλλον του κατασκηνωτή, ωφελούνται πολλαπλά γιατί:

- Καταλαβαίνουν την πραγματική σχέση που πρέπει να έχουν (υπερβολές ή ελλείψεις)
- Ανακαλύπτουν και διαπιστώνουν τις πραγματικές δυνατότητες του παιδιού τους
- Διαπιστώνουν και παραδέχονται τις αδυναμίες και τα προβλήματα του.
- Λύνουν σε πολλές περιπτώσεις οικονομικά προβλήματα διακοπών για τα παιδιά τους.
- Μπορεί να τροποποιήσουν τη συμπεριφορά τους ή να επανατοποθετήσουν τη σχέση τους
- Δίνεται η ευκαιρία στους γονείς να ικανοποιήσουν δικές τους ανάγκες ή επιθυμίες (ξεκούραση, εργασία, ψυχαγωγία, εκδρομή κ.ά.)
- Το ευρύτερο περιβάλλον (γειτονιά κ.λ.π.) διαπιστώνει πως το άτομο με «ειδικές ανάγκες» που πήγε κατασκήνωση, μπορεί να τα καταφέρει και στη γειτονιά, δεν είναι επικίνδυνο, δεν πάσχει από μεταδοτικό ή άλλο νόσημα κ.λ.π.

Λίγες σκέψεις για τις κατασκηνώσεις και για τα Α.Μ.Ε.Α.

Η κατασκήνωση είναι αγάπη. Αγάπη για τη φύση. Μια αγάπη που δε γίνεται ποτέ βαρετή. Η φυγή από τα αστικά κέντρα έχει γίνει ανάγκη για τους κατοίκους τους. Η επιστροφή στη φύση είναι επιθυμία όλων μας. Στην κατασκήνωσή μας, που μπορεί να είναι κάπου κοντά ή κάπου πιο μακριά, έχουμε την αίσθηση πως ζούμε σε άλλο κόσμο, μακριά από τις καθημερινότητες που μας βασανίζουν όλο το χρόνο.

Η κατασκήνωση για τα ΑμΕΑ έχει μια ακόμα μεγαλύτερη αγάπη που «...μια φορά αν την έχεις ζήσει...» δύσκολα την απαρνιέσαι. Είναι η αγάπη για το «παιδί με ειδικές ανάγκες», για το αξιολάτρευτο αυτό πλάσμα που σε αιχμαλωτίζει και σε κάνει να νοιώθεις άνθρωπος δίπλα σε άνθρωπο. Το «παιδί με ειδικές ανάγκες» που όπως και να το ονομάσουμε δεν παύει να είναι άνθρωπος, έχει δικαίωμα στη διαφορά, δικαίωμα στη ζωή, δικαίωμα στις ευκαιρίες...όπως έχουμε και όλοι εμείς. Πολλά άτομα με ειδικές ανάγκες δεν είχαν ποτέ την ευκαιρία να εκπαιδευτούν, να κοινωνικοποιηθούν, να δείξουν τις δυνατότητές τους, να ξεπεράσουν τις αδυναμίες τους, να πάνε διακοπές, να αναπνεύσουν καθαρό αέρα, να δροσιστούν στα νερά της θάλασσας... Η κατασκήνωση είναι ίσως η μοναδική τους ευκαιρία...

Η λειτουργία των κατασκηνώσεων Α.Μ.Ε.Α. χρειάζεται περισσότερο και εξειδικευμένο προσωπικό καθώς και προσαρμογή στις δυνατότητες των Α.Μ.Ε.Α. για να παρέχεται σωστή φιλοξενία και ταυτόχρονα να δίνεται η δυνατότητα και η ευκαιρία να εκδηλώνονται και τα «ειδικά» προσόντα...

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (Καβούρι 1996)

Σε καθημερινή βάση είχαμε πρωινό μπάνιο στη θάλασσα, απογευματινές δραστηριότητες κατά φορέα και βραδινή ψυχαγωγία για όλους.

Οι απογευματινές δραστηριότητες ήταν ζωγραφική, χειροτεχνία, παιχνίδια, γυμναστική, περίπατοι, αθλοπαιδιές κ.λ.π.

Η βραδινή ψυχαγωγία και δραστηριότητες ήταν:

Θέατρο και στη συνέχεια χορός από το θίασο του Σπύρου Αλικάκη (Nesquik)

Μουσικοχορευτικές βραδιές.

Διαγωνισμός τραγουδιού και στη συνέχεια χορός

Μουσική βραδιά με ορχήστρα

Μουσικοχορευτική βραδιά με τη μπάντα της αεροπορίας.

Καραγκιόζης με τον Ηλία Καρελά

Πάρτι δίπλα στη θάλασσα με φαγητό, μουσική, χορό και άφθονο κέφι.

Λούνα Παρκ που οργάνωσαν συνοδοί και παιδιά με πάρα πολλά παιχνίδια αυτοσχέδια και πολύ διασκεδαστικά ποπ-κορν και «μαλλί της γριάς» στο χώρο της κατασκήνωσης.

Γενέθλια παιδιών με τούρτες, κεράκια κ.λ.π. για τα παιδιά που είχαν γενέθλια αυτή την περίοδο.

Την Κυριακή είχαμε επισκεπτήριο το πρωί και το απόγευμα και στη συνέχεια βραδινή ψυχαγωγία. Στο τέλος κάναμε μεγάλη γιορτή με όλους τους φορείς και την παρουσία επισήμων προσκεκλημένων. Το πρόγραμμα περιελάμβανε τρία θεατρικά (Ολυμπιακοί αγώνες, η τρελή μπουγάδα και τα επτά παιδιά), τραγούδια από χορωδία, χορευτικό και τέλος απονομή αναμνηστικών σε όλους τους κατασκηνωτές και χορό για όλους.

Υπάρχουν κατηγορίες συνανθρώπων μας ενηλίκων ή παιδιών που δεν έχουν όλες τις ικανότητες που απαιτούνται για να είναι ενταγμένοι στην κοινωνία μας. Υπάρχουν άνθρωποι, μικροί και μεγάλοι, που για διάφορους λόγους στερούνται του δικού μας τρόπου επικοινωνίας, των δικών μας ικανοτήτων και δυνατοτήτων για μάθηση, εργασία, εξάσκηση και ψυχαγωγία στις διάφορες μορφές της. Στη σημερινή κοινωνία που ο σεβασμός της διαφοράς έχει γίνει σημαία δε νοείται αποκλεισμός αυτών από την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία και φυσικά την κοινωνία.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι για τη σύγχρονη κοινωνία μας απορριπτέος.. Δεν είμαι σε θέση να γνωρίζω τον ακριβή αριθμό των παιδιών που έχουν ανάγκη διαφορετικής μορφής μεταχείρισης. Είναι αρκετά μεγάλος σε ποσοστό 5-10% αλλά για μένα αυτό έχει δευτερεύουσα ή καθόλου σημασία. Δικαίωμα στη ζωή, την εκπαίδευση, τη χαρά, την ψυχαγωγία και την εργασία έχουν οι πλειοψηφίες αλλά και οι μειοψηφίες, οι ομάδες αλλά και τα άτομα. Να μην ξεχνάμε πως όλοι εμείς είμαστε «δυνάμει» ΑμΕΑ.

Οι περισσότεροι από εσάς, ίσως και όλοι δεν θα εργαστείτε σε κατασκηνώσεις ΑμΕΑ αν και αν σας ενδιαφέρει το συζητάμε. Στις κατασκηνώσεις σας όμως πάντα υπάρχουν παιδιά που έχουν ανάγκη από ειδική αντιμετώπιση. Δυστυχώς στο λίγο χρόνο κάθε περιόδου δεν προλαβαίνουμε να γνωρίσουμε τους κατασκηνωτές μας. Είμαστε όμως υποχρεωμένοι να στελέχη να δώσουμε άμεσες λύσεις σε προβλήματα που παρουσιάζονται. Συνταγές και έτοιμες λύσεις που ταιριάζουν σε όλες τις περιπτώσεις δεν υπάρχουν. Υπάρχει όμως η δυνατότητα να διαμορφώσουμε στάσεις και να αποκτήσουμε γνώσεις που θα μας βοηθήσουν να αντιμετωπίσουμε καλύτερα τα προβλήματα που θα μας παρουσιαστούν.

Σαν πρώτη αρχή θεωρώ «την αγάπη και το σεβασμό στο παιδί» όπως γράφει και στο βιβλίο του για τις κατασκηνώσεις ο Κώστας Παπασωτηρίου, γυμναστής και αρχηγός σε κατασκηνώσεις πριν γεννηθούμε όλοι μας και πραγματικός φίλος των παιδιών. Αν δεν έχουμε αυτά τα δυο, την αγάπη και το σεβασμό για τον κατασκηνωτή μας πιστεύω πως δε μπορούμε να λειτουργήσουμε σα στελέχη. Δυστυχώς πολλές φορές ξεχνάμε αυτή την αρχή και συμπεριφερόμαστε σα μικροί στρατηγοί, διατάζοντας, απειλώντας και τιμωρώντας. Ίσως εμείς την επόμενη στιγμή ξεχνάμε τη συμπεριφορά μας, αυτή όμως χαράζεται στο μυαλό και την ψυχή του παιδιού που η οικογένειά του και η κοινωνία μας έκανε την τιμή να μας εμπιστευτεί. Σκεφτείτε σε μια τέτοια στιγμή πως είστε εσείς στη θέση του ή το μικρό σας αδερφάκι. Σκεφτείτε πόσο μεγάλοι και τρομακτικοί φάνταζαν στα μάτια μας οι δάσκαλοι μας, οι γονείς μας κ.λ.π. όταν ήμασταν παιδιά...

Πριν λοιπόν ανοίξουμε το στόμα μας για έναν πικρό λόγο ας σκεφτούμε μήπως ένας καλός λόγος φέρνει καλύτερα αποτελέσματα... Είναι κρίμα στην εποχή μας να οργανώνονται και να λειτουργούν πολλές κατασκηνώσεις στρατοκρατικά και αυταρχικά όταν ο νομοθέτης από το 1958 δηλαδή πριν 40 χρόνια, καθορίζει μεταξύ των άλλων στις γενικές αρχές:

«Η κατασκήνωση πρέπει να είναι διαρκής πηγή χαρωπής ζωής για τους κατασκηνωτές. Δεν εκτελεί έργο επιτηρητού ή αστυνόμου, ούτε επισείει την απαγόρευση και τις εντολές και προβάλλει σαν φόβητρο την τιμωρία. Δε σβήνει με τους περιορισμούς και τις απαγορευτικές τρομοκρατίες την αυθορμησία, την αυτενέργεια και την πρωτοβουλία των παιδιών, την κοινωνικότητά τους και τη φυσική τους εναρμόνιση σε ωραίο δημιουργικό σύνολο.

Αποφεύγει επιμελώς την παρεξήγηση με την οποία οι εκδηλώσεις της ζωής των παιδιών θεωρούνται αταξία. Κάθε ομάδα των 10 παιδιών μαζί με τον φίλο και συνεργάτη της ομαδάρχη...»

Επειδή έχω περάσει κι εγώ από τις κατασκηνώσεις αρχικά σαν κατασκηνωτής, στη συνέχεια ομαδάρχης, αργότερα υπαρχηγός και αρχηγός έχω διαπιστώσει αυτό που κι εσείς ξέρετε πολύ καλά. Πολλά στελέχη, κατώτερα και ανώτερα μεταμορφώνονται σε δικτάτορες και επιβάλλονται με το «έτσι μου αρέσει». Μπορεί να μας φανεί πως επιβληθήκαμε αλλά ξεγελιόμαστε. Ο κατασκηνωτής μέσα του γέμισε αντίδραση, μίσος και θλίψη. Χάθηκε η μαγεία και ο σκοπός της κατασκηνώσης.

Δεύτερη αλλά εξίσου σημαντική αρχή θεωρώ το σεβασμό των ιδιαιτεροτήτων κάθε παιδιού. Πίσω από κάθε παιδί με παραβατική ή αντικοινωνική συμπεριφορά, σωματικές, νοητικές ή ψυχικές δυσλειτουργίες υπάρχουν πάντα αιτίες και προβλήματα πολύ σοβαρά κι αυτό που βλέπουμε με την πρώτη ματιά δεν είναι ούτε η κορυφή του παγόβουνου. Συνηθισμένες περιπτώσεις στην κατασκήνωση οι περιπτώσεις τσακωμών, ξυλοδαρμών, κλοπών, καταστροφών κ.λ.π.

Αναρωτηθήκαμε ποτέ πόσες φορές η συμπεριφορά μας απέναντι σ' αυτά τα παιδιά και τα γεγονότα βοηθάει στη βελτίωσή τους; Μάλλον εφαρμόζουμε την παροιμία «πονάει κεφάλι, κόβει κεφάλι». Έχω δει ομαδάρχες αλλά και ανώτερα στελέχη να φέρνονται βίαια σε κατασκηνωτές, να φέρνονται σ' αυτούς όπως φέρθηκαν αυτοί και τιμωρούνται γι' αυτό, να διακωμωδούν φυσικά ελαττώματα παιδιών, να τα ταπεινώνουν και να τα κάνουν να νοιώθουν πως βρίσκονται σε φυλακή κι όχι σε τόπο χαράς και δημιουργικής απασχόλησης.

Σίγουρα όλοι μας πάμε στην κατασκήνωση για να περάσουμε κι εμείς καλά. Κάνουμε όμως το λάθος πολλές φορές να πιστεύουμε πως με το φόβο δε θα έχουμε προβλήματα. Έχει αποδειχθεί πως ο φόβος λειτουργεί προσωρινά και δημιουργεί στα άτομα την τάση να προσπαθούν να ξεφύγουν από τον έλεγχο και να εκδικηθούν το φοβικό αντικείμενο. Ο καλύτερος τρόπος είναι η πραγματική επικοινωνία με τους κατασκηνωτές και τους συνεργάτες μας.

«Οι σύγχρονες έρευνες τείνουν να θεωρούν την επικοινωνία σαν ένα δυναμικό σύστημα, κοινό σε δυο ή περισσότερα άτομα», γράφει η Μαρία Σακαλάκη στο βιβλίο της «Ψυχολογία της Επικοινωνίας» και συνεχίζει: «Τα άτομα αυτά έχουν ορισμένους στόχους, προσδοκίες, προθέσεις, επιθυμίες σε σχέση με το συνομιλητή τους, συμμετέχουν δε ενεργά στην επικοινωνιακή διαδικασία, τόσο όταν εκπέμπουν πληροφορίες όσο και όταν τις δέχονται και τις επεξεργάζονται».

Κύρια μορφή της ανθρώπινης επικοινωνίας θεωρείται η «γλώσσα». Εκτός από τις λέξεις στη γλώσσα περιλαμβάνονται και άλλα στοιχεία, όπως ο τόνος της φωνής, χρωματισμοί διαφόρων ειδών, αυξομείωση της έντασης, δισταγμοί, παύσεις ή επιταχύνσεις της ομιλίας, επαναλήψεις, παραλείψεις κ.λ.π. Επίσης όταν υπάρχει παρουσία του πομπού συμμετέχουν στην επικοινωνία και άλλα στοιχεία όπως χειρονομίες, μορφασμοί, κινήσεις και στάσεις του σώματος, ενδυμασία, εκφράσεις του προσώπου και ιδιαίτερα των ματιών, αγγίγματα ή τραβήγματα και άλλα που μπορούν να ενισχύσουν, να τονίσουν, να υπογραμμίσουν ή να διαφοροποιήσουν το νόημα των λέξεων. Για να είμαστε δε περισσότερο ακριβείς τα μη λεκτικά μηνύματα είναι περισσότερο αξιόπιστα από τα λεκτικά.

Για παράδειγμα τελειώνοντας την εισήγησή μου είναι πιθανό κάποιοι από εσάς να τη χαρακτηρίσουν «λεκτικά», ενδιαφέρουσα ή με κάποιους άλλους θετικούς χαρακτηρισμούς. Πιο αξιόπιστο όμως κριτήριο για τη γνώμη σας όσον αφορά την εισήγησή μου είναι η στάση σας κατά τη διάρκειά της. Έτσι αν δω πως κοιτάτε το ρολόι σας, χασμουριέστε, διαβάζετε κάτι ή μιλάτε με τους γύρω σας ό,τι και να μου πείτε με λόγια, εγώ πρέπει να καταλάβω πως η εισήγησή μου, για διάφορους ίσως λόγους, σας άφησε αδιάφορους, σας κούρασε, σας ενόχλησε ή σας δυσαρέστησε. Με τον ίδιο τρόπο μπορούμε να εξάγουμε συμπεράσματα και στην καθημερινή μας ζωή για τους συνομιλητές μας, τους αγαπημένους μας κ.λ.π. ερμηνεύοντας τα μη λεκτικά μηνύματα.

Σ' όλη αυτή τη διαδικασία κυρίαρχο χαρακτηριστικό είναι η έκφραση των ματιών. Η επικοινωνία δυο ανθρώπων τις περισσότερες φορές ξεκινάει από τα μάτια. Τα μάτια μπορούν ή πιστεύουμε πως μπορούν να φανερώσουν τις προθέσεις, τη συναισθηματική κατάσταση και τις επιθυμίες του άλλου. Αποφυγή συνάντησης του βλέμματος του άλλου σημαίνει άρνηση επικοινωνίας, αδιαφορία ή απέχθεια. Επίμονο κοίταγμα μπορεί να ερμηνευτεί κατά περίπτωση σαν αυξημένο ενδιαφέρον, σαν αμφισβήτηση, σαν προσπάθεια ή επιθυμία επιβολής, σαν επίκληση για βοήθεια ή και σαν έρωτας μεγάλος. Στα μάτια των παιδιών θα διαβάσετε την επιτυχία σας.

Στην έκφραση των ματιών προστίθεται η έκφραση του προσώπου για να μας δώσει εξηγήσεις για την κατάσταση του άλλου. Παρά την πολιτιστική διαφοροποίηση των λαών της γης υπάρχουν

πολλές καταστάσεις που εκδηλώνονται με τον ίδιο τρόπο. Έτσι ο θυμός, η ντροπή, ο φόβος, η ικανοποίηση, η αγωνία κ.λ.π. εκφράζονται με παρόμοιο τρόπο στους περισσότερους λαούς.

Ανέφερα όλα αυτά για να δείξω πως η επικοινωνία είναι ένα σύνολο εκδηλώσεων και εκφράσεων και δεν περιορίζεται στις λέξεις. Για να δείξω πως μπορούμε με λόγια αλλά περισσότερο με τη στάση μας να κάνουμε την ομάδα μας, μικρή ή μεγάλη, να λειτουργεί αρμονικά, ειρηνικά, δημοκρατικά. Για να πως πως δεν είναι μόνο τα λόγια που αντιλαμβάνονται οι κατασκηνωτές μας αλλά και η έκφρασή μας, το βλέμμα μας, η στάση μας. Αν μέσα μας τους έχουμε απορρίψει ακόμα και χωρίς να το έχουμε πει με λόγια, τα παιδιά μας, οι κατασκηνωτές, το καταλαβαίνουν ενστικτωδώς ίσως και αυτό τους φέρνει νευρικήτητα, ένταση, επιθετικότητα κ.λ.π.

Οι προβληματικές συμπεριφορές έχουν πολλές μορφές και είναι αδύνατο να προβλέψουμε τι και πότε θα γίνει. Μπορούμε όμως πριν πούμε σε κάποιο παιδί να φύγει απ' την κατασκήνωση να προσπαθήσουμε να κάνουμε κάτι γι' αυτό. Σκεφτείτε πως μπορεί να μην έχει ακούσει ποτέ έναν καλό λόγο, ένα μπράβο, πως μπορεί να μην του δόθηκε ποτέ η ευκαιρία να βγάλει τα καλά στοιχεία που σίγουρα έχει μέσα του, πως μπορεί στο σπίτι του να μην έχει γονείς ή θα ήταν καλύτερα να μην είχε από αυτά που τραβάει. Σκεφτείτε πως το ελάττωμά του -μικρό ή μεγάλο- στα μάτια του μεγιστοποιείται και το κάνει να νοιώθει κατώτερο, αδικημένο... Σκεφτείτε τον εαυτό σας μικρό κι ανυπεράσπιστο ανάμεσα σε εχθρικά και άγνωστα πρόσωπα που έρχονται καταπάνω σας.

Σκεφτείτε πως το παιδί που κουτσαίνει, δε βλέπει ή δεν ακούει καλά, τραυλίζει, κατουριέται, ντρέπεται, φοβάται, τσακώνεται, ξεσπάει ή κλείνεται στον εαυτό του, δεν πειθαρχεί και δεν υπακούει, μιλάει άσχημα, λέει ψέματα, κλέβει κι ένα σωρό άλλα προβλήματα που μπορεί να παρουσιάζει, έχει μάθει τις περισσότερες φορές, να το αντιμετωπίζουν με τιμωρία, αποκλεισμό και εκφοβισμό. Και βέβαια κανένα πρόβλημα δε λύνεται έτσι αλλά εμείς κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας και βγάζουμε τα δικά μας προβλήματα και συμπλέγματα πάνω σ' ένα αδύναμο και ανυπεράσπιστο τις περισσότερες φορές πλάσμα.

Σκεφτείτε πως μπορεί να νοιώθει ένα παιδάκι με χίλιες δυο ανασφάλειες και φοβίες, μακριά απ' το σπίτι του και τους δικούς του ίσως για πρώτη φορά, όταν εμείς που τους αναπληρώνουμε, το καθηλώνουμε με αγριοφωνάρες, προσβολές και απειλές. Ίσως το διακατέχει το αίσθημα του Οδυσσέα και των συντρόφων του μπροστά στον Πολύφημο.

Ας φανταστούμε τώρα πως απλώσαμε χέρι βοήθειας και αγάπης σ' αυτό το αδικημένο από τη φύση ή την κοινωνία παιδί και καταφέραμε να το κάνουμε να νοιώσει για πρώτη ίσως φορά πως το αγαπούν, πως έχει φίλους, πως ανήκει κάπου, πως κάποιος μπορεί να το βοηθήσει κι αυτό μπορεί να ακουμπήσει κάπου. Ας φανταστούμε πως καταφέρνουμε κλείνοντας το κατασκηνωτικό πρόγραμμα έστω ένα μόνο παιδί με προβλήματα να έρθει και να μας ζητήσει να το πάρουμε και του χρόνου στην ομάδα μας ή στην κατασκήνωσή μας... Νομίζω πως τέτοιες λεπτομέρειες χαρακτηρίζουν ένα κατασκηνωτικό πρόγραμμα όχι απλά πετυχημένο, αλλά τέλειο.

Έχω την άποψη πως μπορεί να υπάρξουν κοινές κατασκηνώσεις για όλα τα παιδιά. Όλοι εμείς είμαστε υπεύθυνοι για το πνεύμα που θα επικρατήσει στην κατασκήνωση. Θα επικρατήσει το δικό μας λεξιλόγιο ή υβρεολόγιο, η δική μας συμπεριφορά, στάση και αντίδραση. Εμείς θα δείξουμε στους κατασκηνωτές τι σημαίνει σεβασμός στις ιδιαιτερότητες του άλλου, αγάπη, αποδοχή και αρμονική συνύπαρξη όλων. Εμείς μπορούμε να βάλουμε τα παιδιά με προβλήματα μέσα στις ομάδες των άλλων παιδιών και να τα βγάλουμε από τη μοναξιά και την εγκατάλειψη. Εμείς μπορούμε να νοιώσουμε πως είμαστε αληθινοί άνθρωποι κι όχι ανθρωποειδή χωρίς αισθήματα και συναισθήματα.

Ο Καιάδας στην εποχή μας δε μπορεί να είναι η απάντηση στα προβλήματα των συνανθρώπων μας. Μερικές φορές αναρωτιέμαι μήπως τελικά στο μέτρο των δυνατοτήτων μας απαντάμε με τον Καιάδα σ' όσους έχουν την ατυχία της διαφορετικότητας από εμάς. Μήπως η αποβολή και η απόρριψη, η προβολή και η ποινή είναι οι μόνοι τρόποι απάντησης στους συνανθρώπους μας που έχουν ή εκδηλώνουν προβλήματα.

Τελειώνοντας θα χαρώ να απαντήσω σε ερωτήσεις σας πάνω σ' αυτά που είπαμε η και δεν είπαμε γιατί σίγουρα δε μπορεί κανείς σε τόση λίγη ώρα να απαντήσει σε ερωτήσεις και προβλήματα για τα οποία έχει χυθεί άφθονο δάκρυ και μελάνι κι έχουν απασχολήσει τον κόσμο από την αρχή της δημιουργίας του και μέχρι σήμερα δε βρήκαν οριστικές απαντήσεις.